

VERGETEN OOSTENDSE SCHILDERS. V. : EURPHROSINE BEERNAERT.

De vorige maanden waren we het strikte domein der Schone Kunsten verlaten toen we het hadden over de scheepsportrettisten in achterglastechniek : dergelijke églomisés horen meer tot het domein van de maritieme folklore, wat natuurlijk niets afdoet aan de esthetische kwaliteiten ervan. Met de figuur van Euphrosine BEERNAERT zitten we dan weer volop in de "Schilderkunst met grote S".

Geen Oostendenaar die niet dagelijks de naam van Euphrosine Beernaert over de lippen krijgt ! Dat is dan niet zozeer te danken aan bekendheid die de schilderes nog zou hebben, maar enkel en alleen daaraan dat een straat, de vroegere Albertusstraat geboren als dochter van Bernard BEERNAERT (-1862) en Euphrosine ROYON (1809-1888). Ze was de jongere zuster van Auguste BEERNAERT (1829-1912), een der meest briljante politici uit het laatste kwart der 19e eeuw, een Nobelprijswinnaar voor de Vrede in 1909. Euphrosine ROYON was een kleindochter van Thomas HAMMAN (1751-1826) en was zo een nicht van de historieschilder Edouard HAMMAN (1819-1888) (zie OSTENDIANA III, 1978). Via haar overgrootmoeder Anna-Theresia was Euphrosine ROYON tevens verwant met de minder gekende Oostendse kunstenaarsfamilie VAN CUYCK (zie DE PLATE, april & september 1978).

Bernard BEERNAERT was te Oostende verificateur bij de Dienst van Registratie & Domeinen. Zijn promotie tot arrondissementsinspecteur bracht de familie in 1837 te Dinant en in 1839 te Namen. Daar geraakte de familie bevriend met Fernand MARINUS, de directeur van de plaatselijke academie en specialist van romantisch-sentimentele landschapsschilderingen. MARINUS gaf Eurphrosine, die zeer begaafd bleek te zijn, enige schilder- en tekenlessen. Toch mogen we MARINUS niet een leermeester van BEERNAERT noemen : het meisje had immers nog geenszins de bedoeling het schilderen ernstig te gaan nemen. Naar ze zelf beweerde zou ze pas ca. 1862, toen ze al te Brussel woonde, serieus aan een kunstenaarscarrière gaan denken.

Na een verdere promotie van de vader installeerde de familie zich anno 1847 te Leuven. Daar was Auguste inmiddels rechtsstudies begonnen. Toen Bernard BEERNAERT in 1849 bevorderd werd tot inspecteur-generaal der Registratie & Domeinen, kwam de familie naar Brussel, Koningstraat 219. Als dochter van vooraanstaande en kunstminnende burgers maakte Euphrosine er al gauw kennis met enkele eerder conservatieve kunstenaars die haar tal van praktische adviezen verstrekten : Theodore FOURMOIS, Pierre-Louis KUHLEN en Edmond DE SCHAMPHELEER. Toch bleef Euphrosine BEERNAERT op de eerste plaats autodidacte.

De 20-jarige kunstenaars debuteerde officiël tijdens het Driejaarlijks Salon 1851 te Brussel. Haar "Herinnering aan de Maas. Zonsopgang" en "Berglandschap met naderend onweer" werden zij het niet enthousiast, dan toch welwillend onthaald door de kritiek.

De BEERNAERT's verhuisden in die tijd tweemaal kort naeen : in 1852 was hun adres Josaphatstraat 23 en in 1854 Batterijstraat 46. In de jaren 1850-1856 moeten ook Euphrosine's studiereizen gesitueerd worden : Frankrijk, Duitsland & Italië. Landschappen met Franse of Italiaanse onderwerpen konden we niet terugvinden ; enkel een "Herinnering aan Ziegelhausen" (bij Heidelberg) is ons door de literatuur gekend (1854). Haar deelname aan de traditionele triënnale salons te Brussel, Antwerpen en Gent, en aan de vele kleinere expo's in de Belgische provinciesteden leverden een stroom positieve kritieken op, maar nu en dan ook een waarschuwing om het traditionele romantisch-realistische pad niet te verlaten ten voordele van modernere tendensen.

Het museum te Spa was het eerste dat een werk van de schilderes verwierf (1861), nl. "Omgeving van Postel" uit 1860 ; een romantisch tafereel met vee en een koewachtster in het sfeervolle licht van de avondzon. Van 1862 af onderhield Euphrosine hechte vriendschappelijke relaties met de Kortrijks-Brusselse dierschilder Louis ROBBE. ROBBE bracht haar zijn vernieuwende principes bij die hijzelf op de romantische visie van zijn eigen leermeester Eugène VERBOECKHOVEN had veroverd : het werken in open lucht, nauwkeurige observatie en onbevangen realiteitszin. Ook Euphrosine BEERNAERT verliet de stijl van het romantisch stemmingslandschap om tot zuiverder realisme te komen.

Pas van 1864 af nam BEERNAERT deel aan buitenlandse tentoonstellingen. Ze sleepte menige onderscheiding in de wacht : zilver te Le Havre (1867) ; brons te Lyon (1872) ; goud te Wenen (1873) ; goud te Brussel (1875) ; goud te Philadelphia (1876) ; medaille te Teplitz (1879) ; medaille te Melbourne (1880) ; brons te Sydney (1880) ; Ridder in de Leopoldsorde (België, 1881) ; goud te Chaumont (1882) ; medaille 3e klasse te Nice (1884) ; lid Academisch Korps van Antwerpen (1885) ; goud te Edinburgh (1886) ; medaille 3e klasse te Port-Adelaide (1887) ; Officier de l'Instruction Publique (Frankrijk, 1888) ; goud te Barcelona (1888) ; Officier in de Leopoldsorde (1892). Een benijdenswaardig lijstje zo te zien. Deze fabuleuze opgang en roem (met evenredige verkoop !!) viel samen met de periode van Auguste's politieke activiteiten : Hij was zelfs lange jaren Minister van Landbouw, Openbare Werken en Schone Kunsten ; later zelfs Eerste Minister. Men heeft steeds beweerd dat Euphrosine -via haar broer- achter de schermen een stevige hand had in de officiële kunstpolitiek van het land, o.a. wat de toewijzingen van officiële opdrachten aan artiesten betrof. Vandaar dat haar persoon en werk door diverse belangengroepen (ook de critici) het liefst in ere werden gehouden. In hoeverre dit met de realiteit strookt is nu niet meer na te gaan. Dit alles wil echter niet zeggen dat haar kunst van minderwaardige kwaliteit was : mijns inziens waren haar landschappen -want landschappen waren haar specialiteit- zeker even goed als die van de vele andere paysagisten die ons land toen kende : DE KNYFF, ASSELBERGS, BARON, COOSEMANS, COURTENS, LAMORINIÈRE, QUINAUX, ROFFIAEN e.a.

Overigens verliep haar leven zonder veel ophefmakende uiterlijke feiten : na het huwelijk van Auguste met de 19-jarige Mathilde BOREL (1870), nam ze met haar moeder haar intrek in de Molenstraat, 61. Dan waren er de vele kleinere en enkele grote reizen naar Holland, Gelderland, Walcheren, de Kempen, Scheveningen, Oostende, Heist, De Panne, naar Hoboken waar ze herhaaldelijk logeerde bij haar neef en nicht Emile en Louise DE HARVEN-VAN DEN ABEËLE, naar Spanje (ca. 1872), Noorwegen (1876), Zwitserland (1882), Jersey (1888)... Van al deze streken vinden we motieven terug in de talrijke landschappen die ze in die jaren schilderde. Alleen Spaanse landschappen konden we niet achterhalen.

In 1874-1875 gaf BEERNAERT een tijdlang les aan Anna BOCH, een tot op vandaag de dag gekend gebleven bloemen- en landschapschilderes, telg uit de gekende ceramistenfamilie BOCH uit La Louvière. In 1878 betrokken Euphrosine en haar moeder een nieuwe villa, Braambosstraat 20 aan de vijvers te Elsene. Centrum van het hele huis was zeker het pronkerig ingerichte atelier, vol schilderijen, ezels, allerhande uestensiliën, portofolio's, stijlmeubels, dit alles overspoeld door een verbijsterende allegaartje snuisterijen. Een grote wintertuin, waarin de schilderes een collectie exotische planten onderhield, paalde aan het atelier. De salons en eetkamers had ze eigenhandig gedecoreerd met tal van landschapschilderingen, op maat van de beschikbare wandoppervlakten uitgevoerd. In 1879 schilderde ze nog zo'n suite voor het huis van een nicht, de "Villa Verbist" op de Oostendse Zeedijk. Huize BEERNAERT was een ware vergaderplaats voor haar talrijke artistieke vrienden. Er werden regelmatig "soirées musicales" georganiseerd voor de selecte vriendenkring. Daarbij kwam telkens een componist zijn eigen werk voorstellen, zo Joseph MERTENS (1834-1901) in april 1884.

In januari 1892 werd Euphrosine BEERNAERT gepromoveerd tot Officier in de Leopoldsorde. Ze was meteen de eerste kunstenaar aan wie deze hoge eretitel werd toegekend. Haar vrienden-kunstenaars (zonder uitzondering mensen uit de conservatieve-academische stal natuurlijk) zetten bij die gelegenheid een groots huldebanket op touw. Daarrond werd overigens een korte maar hevige en niet mis te verstane polemieek gevoerd in de tijdschriften "L'Art Moderne" (contra) en "La Fédération Artistique" (pro), terwijl de overige pers het complete stilzwijgen bewaarde over deze al te explosieve aangelegenheid.

Het huldebetoon, op 15 februari 1892, verenigde niet minder dan 146 Belgische artiesten te Brussel. We noemen o.a. Henri BEYAERT, Emile CLAUS, P.J. CLAYS, Franz COURTENS, Jacques DE LALAING, Paul DEVIGNE, Charles FRAIKIN, Jef LAMBEAUX, de drie MEUNIER's, Auguste MUSIN, Ernest SLINGENEYER en DE WYTSMAN's. Niet de minsten dus. BEERNAERT trok van leer tegen bepaalde personen die zich tegen die huldeviering hadden uitgesproken en beweerde nooit enige stap te hebben gezet om de een of andere artiest aan een opdracht te helpen. Kort nadien wijdde P.P. ALBERDINGK-THYM in de "Dietsche Warande" een artikel aan Euphr. BEERBAERT. Bladzijden vol ronkende bombast, een schrijfstijl waarvan men in de 19e eeuw blijkbaar het geheim kende.

Haar laatste jaren stonden grotendeels in het teken van het mecenaat. Ze trad op als bemiddelaarster tussen Léon GAUCHEZ en de Belgische regering bij de aankoop van 3 kapitale Memling-panelen (de reeks met Christus met zingende en musicerende engelen). Na veel tribulaties werden ze aangekocht voor het Antwerpse Museum tegen het ontstellende bedrag van 240.000 F., waarvan 25.000 F. door Euphrosine persoonlijk werden bijgepast. In 1898-1899 deed ze een belangrijke schenking schilder- en beeldhouwwerken aan het Brusselse Museum : werken van o.m. REYNOLDS, ASTLEY, PAJOU, RAEBURN, VAN ALSLOOT, e.a. Nooit deed een behoeftige artiest vergeefs beroep op haar mildheid.

Een dramatisch voorval in 1895 zorgde ervoor dat BEERNAERT ernstig ziek werd : na een verkeerde informatie over een treinramp waarbij haar broer zou omgekomen zijn, trok ze ijlings naar "Miravalle", het landhuis van Auguste te Bosvoorde. De shock van het foutieve bericht en het gure weer dat ze trotseerde deden de rest. Van die tijd tot na haar dood in 1901 ging het langzaam bergaf met haar gezondheid. Ze kwam niet meer buiten, trok zich terug. Toch schilderde ze blijkbaar nog veel in die laatste jaren : haar doeken waren tot in 1901 in de tentoonstellingen te zien. In de lente van 1901 verergerde haar toestand erg. Op zondag 7 juli stierf ze, 70 jaar oud. Haar begrafenis werd een grootse ceremonie met officiëel karakter. Euphrosine BEERBAERT ligt begraven op het kerkhof te Bosvoorde. In hetzelfde graf werden later haar broer en schoonzuster bijgezet. Het monument ligt er vandaag de dag erg verwaarloosd bij.

Norbert Hostyn.

LAATSTE OPROEP.

In januari a.s. zal de traditionele jaarlijkseveiling van boeken, brochures, programma's, catalogussen, litho's, plannen, foto's, prentkaarten, e.d. in verband met Oostende en de kuststreek in ons lokaal plaatsgrijpen.

Het Bestuur heeft beslist geen te ruilen stukken ter elfder ure nog te aanvaarden. Een lijst van de door de leden ingediende stukken zal in het januari-nummer verschijnen. Daarom mochten alle lijsten vóór 15 december a.s. bij O. VILAIN (zie : redaktieadres) ingediend zijn. Stukken die niet op de januari-lijst voorkomen zullen niet geveild worden.

O. V.